

UCHWAŁA Z DNIA 23 KWIETNIA 2002 R.

I KZP 12/2002

Względna przyczyna odwoławcza w postaci zarzutu „rażącej niewspółmierności kary” przewidziana w art. 438 pkt 4 zd. 1 k.p.k. może stanowić podstawę wniesienia środka odwoławczego także w przypadku rażącej niewspółmierności orzeczonego środka karnego.

Przewodniczący: sędzia SN T. Grzegorzcyk.

Sędziowie SN: M. Sokołowski, E. Strużyna (sprawozdawca).

Zastępca Prokuratora Generalnego: R. Stefański.

Sad Najwyższy w sprawie Marka Ż. po rozpoznaniu, przekazanego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w Z. postanowieniem z dnia 28 lutego 2002 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy zawarte w art. 438 pkt 4 k.p.k. sformułowanie – niesłuszne zastosowanie – obejmuje swoim zakresem również wysokość wymiaru środków karnych określonych w art. 39 pkt 1-3, 6-7 k.k.?”

u c h w a l i ł udzielić odpowiedzi jak wyżej.

U Z A S A D N I E N I E

Przedstawione Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne sformułowane zostało w następującej sytuacji procesowej.

Sąd Rejonowy w Z. wyrokiem z dnia 22 listopada 2001 r. skazał Marka . za popełnienie przestępstwa określonego w art. 178 a § 1 k.k. na karę grzywny, a na podstawie art. 42 § 2 k.k. orzekł wobec niego środek karny w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym na okres 2 lat.

Apelację od powyższego wyroku złożył Prokurator Rejonowy w Z. i zarzucając „rażącą niewspółmierność środka karnego w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym na okres dwóch lat”, wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych na okres 4 lat.

Sąd Okręgowy w Z., rozpoznając powyższą apelację powziął wyrażoną w pytaniu prawnym wątpliwość i zagadnienie to, na podstawie art. 441 § 1 k.p.k., przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia.

Prokurator Krajowy wniósł o odmowę podjęcia uchwały z uwagi na fakt, że przepis art. 438 pkt 4 *in fine* k.p.k. jest sformułowany jasno i nie budzi wątpliwości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

W aktualnym stanie prawnym podzielenie stanowiska zawartego we wniosku Prokuratora Krajowego nie jest możliwe. Treść przepisu, o którego wykładnię zwrócił się, w trybie określonym w art. 441 § 1 k.p.k., Sąd Okręgowy w Z. nie wywoływała bowiem wątpliwości interpretacyjnych jedynie na gruncie kodyfikacji karnych z 1969 r.

Wykładnia językowa sformułowania „niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego lub innego środka”, czyli określenia ujętej w art. 387 pkt. 4 *in fine* k.p.k. z 1969 r., (identycznie jak w art. 438 pkt 4 *in fine* k.p.k. z 1997 r.) podstawy odwoławczej prowadzi do oczywistego wniosku, że chodzi o błąd w ocenie okoliczności uzasadniających zastosowanie konkretnego środka. O „niesłusznym” zastosowaniu albo

niezastosowaniu danego środka można więc mówić wówczas, gdy środek ten ma charakter fakultatywny, tzn. gdy decyzja o jego zastosowaniu jest wyrazem sędziowskiej oceny.

Zarówno w doktrynie jak i praktyce orzeczniczej omawiana podstawa odwoławcza tak właśnie jest interpretowana od dawna, w tym także na gruncie obowiązującego k.p.k. (por. m. in. Z. Doda, A. Gaberle: Kontrola odwoławcza w procesie karnym, Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Komentarz, t. II, Warszawa 1997, s. 132; S. Zabłocki w: J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. II, Warszawa 1998, s. 464; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, t. II, Warszawa 1999, s. 550; F. Prusak: Komentarz do Kodeksu postępowania karnego, t. 2, Warszawa 1999, s. 1217; J. Grajewski, L. K. Paprzycki: Kodeks postępowania karnego z komentarzem, Sopot 2000, s. 647; T. Grzegorzczak: Kodeks postępowania karnego, Komentarz, Kraków 2001, s. 109).

Utrwalona w orzecznictwie i nauce wykładnia zwrotu określającego przewidzianą w art. 438 pkt 4 *in fine* k.p.k. podstawę odwoławczą nie może jednak oznaczać niemożności kwestionowania w postępowaniu odwoławczym długości okresów na jaki dany środek karny został orzeczony. W sytuacji, gdy ocena kary jako sumy dolegliwości wynikającej z zastosowanych kar i środków prowadzi do wniosku o niewspółmierności orzeczonej kary (nadmiernej surowości lub łagodności), możliwa jest korekta wyroku poprzez uwzględnienie ewentualnego zarzutu rażącej niewspółmierności kary.

Zaskarżenie wyroku z powodu orzeczenia rażąco niewspółmiernego środka karnego nie może być jednak wyłączone tylko dlatego, że brzmienia art. 438 pkt 4 k.p.k. nie skorelowano z przepisami Kodeksu karnego z

1997 r., w którym zrezygnowano z nazw „kary zasadnicze” i „kary dodatkowe”, wprowadzając określenia „kary” i „środki karne”.

Wykładnia przepisu art. 387 pkt 4 k.p.k. z 1969 r. nie nastęrczała trudności w warunkach, gdy w prawie karnym materialnym funkcjonowało pojęcie kar zasadniczych i kar dodatkowych. Interpretację art. 438 pkt 4 k.p.k. poważnie komplikuje jednak fakt wprowadzenia w k.k. 1997 r., obok pojęcia kar, także pojęć: środków karnych, środków związanych z poddaniem sprawcy próbie oraz środków zabezpieczających, a ponadto w k.p.k. z 1997 r. pojęcia środków zapobiegawczych.

W myśl przepisów obowiązującego Kodeksu karnego możliwe jest samoistne orzekanie środków karnych. W sytuacjach przewidzianych w art. 59 i art. 60 § 7 k.k. sąd może bowiem odstąpić od wymierzenia kary i poprzestać na orzeczeniu wyłącznie środka karnego. Podkreślenia wymaga fakt, że także w przypadkach odstąpienia od wymierzenia kary, dopuszczalne jest orzeczenie środka karnego w maksymalnych ustawowych granicach. Możliwe jest więc np. odstąpienie od wymierzenia kary sprawcy przestępstwa określonego w art. 178a § 1 k.k., i orzeczenie środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych na okres 10 lat. W takiej sytuacji, przy identycznej interpretacji przepisu art. 438 pkt 4 k.p.k. jaka funkcjonowała w odniesieniu do art. 387 pkt. 4 k.p.k. z 1969 r. wyłączona byłaby możliwość zaskarżenia orzeczenia. Tym samym przepis art. 438 pkt 4 *in fine* k.p.k., jako wyłączający prawo do rozpoznania sprawy karnej przez sąd wyższej instancji, należałoby uznać za sprzeczny z art. 176 ust. 1 Konstytucji RP oraz z art. 2 ust. 1 Protokołu Siódmego do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Zdaniem Sądu Najwyższego orzekającego w niniejszej sprawie brak podstaw do uznania, że zamiarem ustawodawcy było wyłączenie możliwości zaskarżenia omawianej kategorii orzeczeń karnych. Należy zatem opowiedzieć się za taką wykładnią przepisu art. 438 pkt 4 k.p.k., która nie na-

rusza Konstytucji i nie łamie obowiązujących standardów międzynarodowych. W pełni dopuszczalnym rozwiązaniem w tym względzie jest zatem operowanie zarzutem „rażącej niewspółmierności kary” nie tylko w przypadku wymierzenia rażąco niewspółmiernej kary, ale także w przypadku rażącej niewspółmierności orzeczonego środka karnego. Dodatkowym argumentem przemawiającym za taką wykładnią jest fakt, że Kodeks karny przewiduje jednolite zasady wymiaru zarówno kar jak i środków karnych (Rozdział VI. Zasady wymiaru kar i środków karnych; art. 56).

Reasumując, uzasadnione jest więc uznanie, że względna przyczyna odwoławcza w postaci zarzutu „rażącej niewspółmierności kary” przewidziana w art. 438 pkt 4 zdanie pierwsze k.p.k. może stanowić podstawę wniesienia środka odwoławczego także w przypadku rażącej niewspółmierności orzeczonego środka karnego.